

Tekenen in de Tijd 133

6-12 februari 2022

Gelovig overleggen is iets anders dan overleggen over het geloof. Het wereldwijde synodale proces, dat op initiatief van paus Franciscus is gestart, vraagt om eigen vormen. Erik Borgman doet verslag van de eerste ervaringen met het synodaal proces in de Utrechtse stadsparochie.

Hoe doe je dat eigenlijk: gelovig overleggen? Vreemd genoeg hebben wij daarmee ook in de kerk weinig echte ervaring. We overleggen over het geloof en de consequenties ervan – voor de liturgie, voor de diaconie, voor het pastoraat – en we laten dat overleg misschien voorafgaan door het lezen van een meditatieve tekst of door een gebed. Maar wordt het overleg daarmee echt meer dan het uitwisselen van en het strijden over meningen en visies, of een discussie over verdelen van taken? Een kapittel, waarin bijvoorbeeld de dominicanen beraadslagen over wat God via de situatie van ze vraagt en hoe daarop in te gaan, wordt voorafgegaan door een mis van de Heilige Geest en gedragen door het dagelijks koorgebed, maar zelfs daar kost het moeite om daartussenin niet terug te vallen in ‘gewoon vergaderen’.

In het synodaal proces zou dit anders moeten, vond het bestuur van de Utrechtse Sint-Martinusparochie toen ik met ze meedacht over de nadere vormgeving hiervan. Hopelijk is inmiddels enigszins bekend wat het synodaal proces is. Ik schreef er op deze plaats eerder over, <https://www.huisvandominicus.nl/wp-content/uploads/2021/10/Tekenen-in-de-Tijd-117.pdf>. Even de korte versie: paus Franciscus heeft in de Rooms-Katholieke Kerk wereldwijd een proces gestart dat ongekend is. De bedoeling is dat overal in de wereld gelovigen zich bezinnen op de plaats en de rol van de kerk vandaag de dag, en op hun eigen plaats en rol binnen de kerk. De paus heeft met dit synodaal proces niets minder voor ogen dan een kerkelijke cultuurverandering. ‘Synodaal’ betekent letterlijk: samen op weg. Iedere gelovige draagt op haar of zijn plaats bij aan en is medeverantwoordelijk voor de kerk en haar zending in de wereld. Daarom moeten we niet alleen al onze inzet, maar ook al onze visies bij elkaar brengen om zo te ontdekken hoe we als kerk vooruit moeten. Het synodaal proces gaat dus niet alleen over de vormgeving van de kerk, het synodaal proces is zelf een vormgeving van kerkzijn.

De paus is nadrukkelijk niet uit op een discussie over de bestuursstructuur van de kerk. Het moet wat hem betreft vooral weer duidelijk worden dat het bij kerkzijn hoort om te onderzoeken wat kerkzijn onder de gegeven omstandigheden betekent. Het is de Heilige Geest die de kerk steeds weer leert wat te doen en wat te zeggen, en het is daarom de Heilige Geest die centraal staat in het synodaal proces. Daarmee is een eerste antwoord gegeven op de vraag waarmee ik opende: gelovig overleggen is overleggen onder leiding van de Heilige Geest over wat de Geest ons hier en nu te doen en te zeggen geeft. Maar hoe werkt dat concreet?

De jezuïeten hebben een vorm ontwikkeld van wat zij noemen: bidden met de Bijbel. Het is een variant van wat vanouds *lectio divina* heet. Hierbij wordt een Bijbeltekst gelezen, niet vanuit de vraag hoe deze tekst moet worden uitgelegd, maar om te achterhalen wat God via deze tekst tegen ons zegt. In de jezuïtische variant worden vragen gesteld als: waar raakt de tekst je? Wat irriteert je eraan? Waar ben jijzelf in de tekst en wat krijg je op deze plaats te horen, te zien, te overwegen? Hoewel dominicaanse en ignatiaanse spiritualiteit – naar Ignatius van Loyola (1491-1556), de stichter van de jezuïetenorde – zeker niet in alle opzichten op elkaar

aansluiten, besloten wij in dominicaanse kring al eerder om de gesprekken in het kader van het synodaal proces te beginnen met een dergelijke meditatie op een Bijbeltekst. Vanuit deze meditatie praten we dan verder over wat we in de meditatie op het spoor zijn gekomen en richten ons van hieruit geleidelijk op de uitdagingen waarmee we worden geconfronteerd. In katholiek Utrecht is besloten om op een vergelijkbare manier aan het werk te gaan.

Afgelopen zaterdag vond de eerste bijeenkomst plaats in het kader van het synodaal proces in de Utrechtse Sint-Martinusparochie. De aanwezigen lazen in 1 Korinthiërs 12 de tekst van Paulus over het ene lichaam en de vele ledematen. Vervolgens vroegen wij ons af of we ons inderdaad lidmaat van de kerk voelen en zo ja, welk lichaamsdeel. We overwogen of en hoe wij met andere lichaamsdelen verbonden zijn. We stelden de vraag welke verschillen we zien tussen de lichaamsdelen en welke van deze verschillen wij een bedreiging vinden en welke een verrijking. En we dachten erover na of we misschien lichaamsdelen missen en zo ja, hoe wij daaraan iets zouden kunnen doen.

Het belangrijkste resultaat van de eerste bijeenkomst was het enthousiasme bij de deelnemers over de gekozen benadering. Geen gehacketak, geen geklaag, maar de focus op de geloofsvragen die op tafel liggen om van daaruit licht te laten schijnen op de problemen die er zijn, maar eveneens op de genade die ons soms zomaar ten deel valt. Soms zitten de voeten die ons naar voren doen lopen ergens anders dan we denken en zijn de ogen die de tekenen van de tijd weten te lezen, de ogen van mensen van wie we dat spontaan nooit hadden gedacht. Op deze manier zouden we vaker met elkaar moeten praten, was het algemene gevoel, want zo raakt wat op de ene plaats gebeurt, verbonden met wat elders plaatsvindt. We vullen elkaar aan en brengen elkaar verder, als delen van een lichaam.

Afgelopen zaterdag was de eerste bijeenkomst van een reeks. Maar direct al de eerste bijeenkomst proefden we dankzij de inbreng van ieder al iets van de synodale kerk die paus Franciscus voor ogen staat. Wij wijzen elkaar een weg die we uit onszelf niet zouden zien en zo laat de Heilige Geest ons weten hoe wij vooruit kunnen komen. De volgende bijeenkomst is op zaterdagochtend 19 februari en gaat over de vraag wat de kerk te doen heeft in het Utrecht van vandaag, de *missio*. Op woensdagavond 23 februari is het centrale thema de samenhang en de verbondenheid van mensen in de samenleving en de kerk, de *participatio*. Op zaterdagochtend 19 maart richten wij ons op de manier waarop wij vormgeven aan en het feit vieren dat wij gezamenlijk leerlingen van Jezus Christus zijn, de *communio*. Op zaterdagochtend 2 april wordt de eerste ronde van het synodaal proces in de Sint-Martinusparochie afgerond met het bekijken van wat de bijeenkomsten hebben opgeleverd, zowel voor de kerk in onze stad als voor de brief die de bisschoppen en de paus ons hebben gevraagd te sturen over de uitkomsten van onze beraadslagingen.

Maar hopelijk houdt het hiermee niet op. Als de kerk eenmaal synodaal gefunctioneerd heeft, stopt ze daar niet ineens weer mee als het niet meer hoeft. Wie waarneembaar door de Geest wordt aangeblazen, wil niet meer terug naar het voortdurende gevoel alles zelf te moeten opknappen en daarbij voortdurend te kort te schieten. De Sint-Martinusparochie heeft besloten om het synodaal proces ook te gebruiken om de onderlinge samenhang van katholiek Utrecht te versterken en te kijken wat er moet en kan gebeuren. Het synodaal proces sluit ook goed aan bij de weg die wij in het Huis van Dominicus al eerder zijn ingeslagen: opnieuw onderzoeken wat het betekent vandaag de dag kerk te zijn. Wij zijn aan het

nadenken of wij ook voor de eigen gemeenschap een bijeenkomst kunnen organiseren volgens de opzet van het synodaal proces. U hoort daar nog meer van.

Erik Borgman, lekendominicaan
voorzitter van de programmaraad van het Huis van Dominicus